

Кирило Турчинов,
докторант, Західноукраїнський
національний університет
ORCID: <https://orcid.org/0009-0005-8620-8770>

ДИФЕРЕНЦІАЦІЯ ПРАВОВОГО ПОЛОЖЕННЯ ПАРЛАМЕНТУ В КОНТЕКСТІ ВАРІАТИВНОСТІ ДЕРЖАВНОГО УСТРОЮ

У сучасному світі, де різноманітність форм державного устрою є невід'ємною характеристикою глобального політичного ландшафту, питання правового положення парламенту набуває особливої актуальності та значущості. Парламент, як ключовий інститут законодавчої влади, відіграє вирішальну роль у формуванні та реалізації державної політики, забезпеченні демократичних принципів та захисті прав громадян. Однак, специфіка його функціонування та правовий статус можуть суттєво варіюватися залежно від форми державного устрою.

Дана наукова публікація присвячена комплексному аналізу особливостей правового положення парламенту в контексті різних форм державного устрою. У роботі розглядаються унітарні, федеративні та конфедеративні держави, а також специфічні форми державного устрою, такі як автономії та асоційовані держави. Особлива увага приділяється порівнянню повноважень, структури та механізмів взаємодії парламентів з іншими гілками влади в рамках різних державних систем.

Актуальність дослідження зумовлена необхідністю глибшого розуміння впливу форми державного устрою на ефективність роботи законодавчого органу, його здатність представляти інтереси громадян та забезпечувати баланс влади в державі. Крім того, в умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності держав, вивчення різних моделей парламентаризму набуває важливого значення для вдосконалення існуючих систем державного управління та пошуку оптимальних форм організації законодавчої влади.

У науковому дослідженні буде проаналізовано широкий спектр наукових джерел, нормативно-правових актів та практичних прикладів з різних країн світу. Це дозволить виявити загальні тенденції та унікальні особливості правового положення парламентів у державах з різним устроєм, а також оцінити їх вплив на ефективність законодавчого процесу та якість демократичного управління в цілому.

Ключові слова: законодавча влада, Верховна Рада, представницька демократія, баланс влади, парламентаризм, державний устрій.

Turchynov K.

Differentiation of the legal status of parliament in the context of variability of state structure

In the modern world, where the diversity of forms of government is an integral characteristic of the global political landscape, the issue of the legal status of parliament acquires particular relevance and significance. Parliament, as a key institution of legislative power, plays a crucial role in shaping and implementing state policy, ensuring democratic principles, and protecting citizens' rights. However, the specifics of its functioning and legal status can vary significantly depending on the form of government.

This scientific publication is devoted to a comprehensive analysis of the peculiarities of the legal status of parliament in the context of different forms of government. The paper examines unitary, federal, and confederative states, as well as specific forms of government, such as autonomies and associated states. Particular attention is paid to comparing the powers, structure, and mechanisms of interaction between parliaments and other branches of government within different state systems.

The relevance of the study is determined by the need for a deeper understanding of the impact of the form of government on the effectiveness of the legislative body, its ability to represent the interests of citizens, and ensure a balance of power in the state. Moreover, in the context of globalization and the growing interdependence of states, the study of different models of parliamentarism becomes important for improving existing systems of public administration and finding optimal forms of organization of legislative power.

The scientific study will analyze a wide range of scientific sources, legal acts, and practical examples from different countries around the world. This will allow identifying general trends and unique features of the legal status of parliaments in states with different structures, as well as assessing their impact on the effectiveness of the legislative process and the quality of democratic governance as a whole.

Keywords: *legislative power, Verkhovna Rada, representative democracy, balance of power, parliamentarism, form of government.*

Постановка проблеми. У сучасному світі, що характеризується різноманітністю форм державного устрою, проблема диференціації правового положення парламенту набуває особливої актуальності та значущості. Парламент, як ключовий інститут законодавчої влади, відіграє вирішальну роль у формуванні та реалізації державної політики, забезпеченні демократичних принципів та захисті прав громадян. Однак, специфіка його функціонування та правовий статус можуть суттєво варіюватися залежно від форми державного устрою, що створює низку теоретичних та практичних проблем.

По-перше, існує потреба у систематизації та глибокому аналізі відмінностей у правовому положенні парламентів у різних формах державного устрою – унітарних, федеративних, конфедеративних державах, а також у державах з особливими формами автономії. Ці відмінності стосуються не лише структури парламентів, але й обсягу їх повноважень, механізмів взаємодії з іншими гілками влади та способів представництва інтересів громадян.

По-друге, важливою проблемою є визначення впливу форми державного устрою на ефективність роботи парламенту, його здатність оперативно реагувати на суспільні виклики та забезпечувати баланс влади в державі. Ця проблема набуває особливої гостроти в умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності держав, коли парламенти стикаються з необхідністю вирішувати складні транснаціональні питання.

По-третє, існує потреба у дослідженні того, як різні моделі парламентаризму, що формуються в контексті варіативності державного устрою, впливають на якість демократичного управління, забезпечення прав меншин та регіональне представництво. Це особливо актуально для багатонаціональних держав та країн з виразними регіональними відмінностями.

По-четверте, важливим аспектом проблеми є вивчення механізмів адаптації парламентських систем до змін у державному устрої, включаючи процеси децентралізації, федералізації або, навпаки, централізації влади. Ця проблема має не лише теоретичне, але й практичне значення для країн, що перебувають у процесі конституційних реформ.

Нарешті, існує необхідність у розробці теоретичних моделей та практичних рекомендацій щодо оптимізації правового положення парламенту в різних формах державного устрою з урахуванням сучасних викликів демократії, таких як цифровізація, глобальні кризи та зростання популізму.

Таким чином, комплексне дослідження диференціації правового положення парламенту в контексті варіативності державного устрою не лише збагатить теоретичну базу галузі права та політології, але й матиме практичне значення для вдосконалення існуючих систем державного управління та пошуку оптимальних форм організації законодавчої влади в сучасних умовах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Теоретичну основу дослідження складають праці вітчизняних та зарубіжних вчених у галузі права, політології та теорії держави і права. Серед українських дослідників вагомий внесок у розробку цієї проблематики зробили В. М. Шаповал, О. В. Скрипнюк, В. Ф. Погорілко, Ю. М. Тодика, В. П. Колісник, Ю. Г. Барабаш та інші. Зарубіжний досвід аналізу парламентських систем представлений у роботах А. Лейпхарта, Дж. Сарторі, Р. Уоттса, М. Дюверже.

У науковому дослідженні буде проаналізовано широкий спектр наукових джерел, нормативно-правових актів та практичних прикладів з різних країн світу. Це дозволить виявити загальні тенденції та унікальні особливості правового положення парламентів у державах з різним устроєм, а також оцінити їх вплив на ефективність законодавчого процесу та якість демократичного управління в цілому. Таким чином, незважаючи на значний науковий доробок у цій сфері, тема диференціації правового положення парламенту в контексті варіативності державного устрою залишається актуальною та потребує подальшого комплексного дослідження з урахуванням сучасних тенденцій розвитку державності та демократії.

Мета наукового дослідження полягає у комплексному аналізі та систематизації особливостей правового статусу парламенту в різних формах державного устрою, виявленні закономірностей його функціонування та розробці теоретичних і практичних рекомендацій щодо оптимізації парламентської діяльності з урахуванням специфіки державної організації.

Виклад основного матеріалу дослідження. У сучасному світі, де різноманітність форм державного устрою є невід'ємною характеристикою глобального політичного ландшафту, питання диференціації правового положення парламенту набуває особливої актуальності та значущості. Парламент, як ключовий інститут законодавчої влади, відіграє вирішальну роль у формуванні та реалізації державної політики, за-

безпеченні демократичних принципів та захисті прав громадян. Однак, специфіка його функціонування та правовий статус можуть суттєво варіюватися залежно від форми державного устрою.

Професор Арендт Лейпхарт у своїй роботі «Patterns of Democracy» (Yale University Press, 2012) зазначає: «Форма державного устрою суттєво впливає на структуру та функціонування парламенту, особливо в контексті федеративних систем, де необхідно балансувати інтереси центру та регіонів» [1].

Дослідник Джованні Сарторі у праці «Comparative Constitutional Engineering» (New York University Press, 1997) стверджує: «Парламенти в президентських та парламентських системах мають різні механізми взаємодії з виконавчою владою, що відображається на їхньому правовому статусі та ефективності» [2].

Професор Роберт Еллі в статті «Semi-Presidentialism: Concepts, Consequences and Contesting Explanations» (Political Studies Review, 2004) зазначає: «У напівпрезидентських республіках правове положення парламенту часто характеризується подвійною відповідальністю перед президентом та прем'єр-міністром, що створює унікальну динаміку в законодавчому процесі» [3].

Дослідниця Піппа Норріс у роботі «Driving Democracy» (Cambridge University Press, 2008) підкреслює: «Вибірчі системи та форма державного устрою тісно пов'язані з структурою парламенту, впливаючи на представництво різних соціальних груп та регіонів» [4].

Професор Альфред Степан у статті «Federalism and Democracy: Beyond the U.S. Model» (Journal of Democracy, 1999) зауважує: «У федеративних державах парламенти часто мають складнішу структуру та механізми прийняття рішень, що відображає необхідність балансування інтересів різних рівнів влади» [5].

Дослідник Метью Шугарт у праці «Presidents and Assemblies» (Cambridge University Press, 1992) аналізує: «Взаємодія між формою правління та державним устроєм створює унікальні конфігурації парламентських систем, що впливає на їхню ефективність та стабільність» [6].

Професор Рональд Уоттс у роботі «Comparing Federal Systems» (McGill-Queen's University Press, 2008) зазначає: «Правове положення парламентів у федераціях характеризується необхідністю врахування регіональних особливостей, що часто призводить до створення двопалатних систем з особливими механізмами представництва» [7].

Ці думки вчених підкреслюють важливість врахування форми державного устрою при аналізі правового положення парламенту. Вони вказують на складні взаємозв'язки між структурою держави, системою представництва та ефективністю законодавчої влади.

Парламент, як ключовий інститут законодавчої влади, займає центральне місце в системі державного управління та відіграє вирішальну роль у формуванні та реалізації державної політики. Це представницький орган, що втілює волю народу та забезпечує легітимність влади через демократичні механізми виборів та прийняття рішень.

У контексті формування державної політики, парламент виконує низку критично важливих функцій:

– Законотворча діяльність: розробка, обговорення та прийняття законів, які визначають правові рамки життя суспільства та функціонування держави.

– Бюджетний процес: затвердження державного бюджету та контроль за його виконанням, що дозволяє впливати на економічну та соціальну політику.

– Контрольна функція: нагляд за діяльністю виконавчої влади, що забезпечує баланс влади та запобігає зловживанням.

– Представницька функція: артикуляція та агрегація інтересів різних соціальних груп, забезпечення їх представництва у процесі прийняття державних рішень.

Парламент відіграє ключову роль у забезпеченні демократичних принципів, створюючи майданчик для публічного обговорення важливих суспільних питань, забезпечуючи прозорість процесу прийняття рішень та підзвітність влади перед громадянами. Крім того, парламент є гарантом захисту прав і свобод громадян, приймаючи відповідні закони та здійснюючи контроль за їх дотриманням.

Однак, важливо зазначити, що специфіка функціонування парламенту та його правовий статус можуть суттєво варіюватися залежно від форми державного устрою. Ці відмінності проявляються у наступних аспектах:

Структура парламенту: в унітарних державах частіше зустрічаються однопалатні парламенти, тоді як у федераціях переважають двопалатні системи, що забезпечують представництво як населення в цілому, так і окремих суб'єктів федерації.

Обсяг повноважень: у федеративних державах повноваження розподіляються між федеральним парламентом та законодавчими органами суб'єктів федерації, тоді як в унітарних державах парламент має більш централізовану владу.

Механізми прийняття рішень: у різних формах державного устрою можуть існувати відмінні вигоди щодо кворуму, процедур голосування та узгодження рішень між палатами парламенту чи різними рівнями влади.

Взаємодія з виконавчою владою: форма державного устрою впливає на механізми формування уряду, процедури висловлення недовіри та інші аспекти взаємодії між законодавчою та виконавчою гілками влади.

Територіальне представництво: в федераціях та державах з автономіями особлива увага приділяється забезпеченню представництва різних територіальних одиниць у парламенті.

Таким чином, хоча парламент завжди залишається центральним інститутом демократичного управління, конкретні форми його організації та функціонування значною мірою визначаються особливостями державного устрою, що вимагає детального вивчення та аналізу для розуміння ефективності різних моделей парламентаризму.

Комплексний аналіз особливостей правового положення парламенту в контексті різних форм державного устрою розкриває значні відмінності в структурі, повноваженнях та функціонуванні законодавчих органів залежно від державного устрою. Розглядаючи основні форми – унітарну, федеративну, конфедеративну, а також специфічні форми, такі як держави з автономіями, можна виявити ключові особливості кожної системи.

В унітарних державах парламент зазвичай має централізовану структуру та повноваження. Часто це однопалатна структура, хоча існують і двопалатні варіанти, як, наприклад, у Франції. Парламент має повну законодавчу владу на всій території держави, забезпечує пряме представництво громадян без урахування регіонального фактору та має більш пряму взаємодію з виконавчою владою. Яскравим прикладом є парламент Великобританії, який складається з двох палат (Палата общин і Палата лордів), але має повну законодавчу владу на всій території країни.

У федеративних державах парламент має складнішу структуру, що відображає подвійний рівень управління. Зазвичай це двопалатна система, де нижня палата представляє населення в цілому, а верхня – суб'єкти федерації. Характерним є розподіл законодавчих повноважень між федеральним парламентом та законодавчими органами суб'єктів федерації, наявність механізмів узгодження інтересів федерації та її суб'єктів, а також складніша система стримувань і противаг. Показовим прикладом є Конгрес США, який складається з Палати представників і Сенату, з чітким розподілом повноважень між федеральним та штатними рівнями.

У конфедеративних державах роль центрального парламенту обмежена, оскільки основні повноваження залишаються у держав-членів. Парламент часто має форму асамблеї або ради представників держав-членів, має обмежені повноваження, зазвичай у сферах спільних інтересів, таких як зовнішня політика та оборона. Рішення часто приймаються консенсусом, а держави-члени мають право вето на рішення центрального органу. Хоча чистих конфедерацій сьогодні майже не існує, Європейський парламент в певній мірі демонструє деякі з цих характеристик.

Держави з автономіями представляють проміжну форму між унітарною та федеративною системами. Центральний парламент зберігає більшість повноважень, але деякі регіони мають особливий статус. Можливе асиметричне представництво регіонів у парламенті та існують спеціальні механізми узгодження інтересів центру та автономій. Прикладом може слугувати Іспанія, де парламент (Генеральні кортеси) складається з двох палат, але автономні спільноти мають власні парламенти з різним обсягом повноважень.

Порівняльний аналіз цих систем виявляє суттєві відмінності у структурі, повноваженнях, представництві та процесах прийняття рішень. Структурно унітарні держави мають переважно однопалатні парламенти, федерації – двопалатні, конфедерації – часто однопалатні, але з особливими механізмами представництва, а держави з автономіями можуть мати як одно-, так і двопалатні системи. Щодо повноважень, унітарні держави мають широкі повноваження на всій території, федерації розподіляють їх між федеральним та регіональним рівнями, конфедерації обмежують їх спільними інтересами держав-членів, а держави з автономіями мають широкі повноваження з окремими винятками для автономій. Представництво варіюється від прямого представництва громадян в унітарних державах до подвійного представництва в федераціях, представництва держав-членів у конфедераціях та можливого асиметричного представництва в державах з автономіями. Процес прийняття рішень також значно відрізняється: від відносно

простого в унітарних державах до складного в федераціях, консенсусного з правом вето в конфедераціях та з урахуванням особливих прав автономій у відповідних державах.

Цей комплексний аналіз демонструє, що правове положення парламенту тісно пов'язане з формою державного устрою, що впливає на всі аспекти його функціонування та ефективність у виконанні законодавчих та представницьких функцій.

Глибше розуміння впливу форми державного устрою на ефективність роботи законодавчого органу, його здатність представляти інтереси громадян та забезпечувати баланс влади в державі є критично важливим для сучасної політичної науки та практики державного управління. Форма державного устрою безпосередньо впливає на структуру, повноваження та механізми функціонування парламенту, що, в свою чергу, визначає його ефективність у виконанні ключових функцій.

У унітарних державах парламент зазвичай має більш централізовану структуру, що може сприяти швидкому прийняттю рішень та єдиній законодавчій політиці на всій території країни. Однак, це може створювати виклики у представництві інтересів різних регіонів та меншин. Натомість, у федеративних державах двопалатна система парламенту часто забезпечує більш збалансоване представництво як загальнонаціональних, так і регіональних інтересів. Це може призводити до більш комплексного та інклюзивного законодавчого процесу, але також може уповільнювати прийняття рішень через необхідність узгодження позицій різних рівнів влади.

Здатність парламенту ефективно представляти інтереси громадян також значною мірою залежить від форми державного устрою. У федераціях, наприклад, верхня палата парламенту часто представляє інтереси суб'єктів федерації, що дозволяє враховувати регіональні особливості при формуванні загальнодержавної політики. У унітарних державах з елементами децентралізації можуть створюватися спеціальні механізми для врахування інтересів різних територій, хоча вони можуть бути менш формалізованими.

Забезпечення балансу влади в державі також суттєво залежить від форми державного устрою. У федеративних системах парламент часто відіграє роль арбітра між центральною владою та суб'єктами федерації, що створює додатковий рівень стримувань і противаг. У унітарних державах парламент може мати більш прямі механізми контролю над виконавчою владою, але може стикатися з викликами у забезпеченні балансу між загальнодержавними та місцевими інтересами.

В умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності держав, вивчення різних моделей парламентаризму набуває особливого значення. Це пов'язано з тим, що традиційні форми організації законодавчої влади стикаються з новими викликами, такими як необхідність швидкого реагування на глобальні кризи, регулювання транснаціональних процесів та адаптація до швидких технологічних змін. У цьому контексті, порівняльний аналіз різних парламентських систем дозволяє виявити найбільш ефективні практики та механізми, які можуть бути адаптовані до потреб конкретних держав.

Вивчення різних моделей парламентаризму також важливе для вдосконалення існуючих систем державного управління. Наприклад, досвід федеративних держав у забезпеченні представництва регіональних інтересів може бути корисним для унітарних держав, які прагнуть до більшої децентралізації. Водночас, ефективні механізми парламентського контролю, розроблені в парламентських республіках, можуть бути адаптовані для використання в президентських системах.

Пошук оптимальних форм організації законодавчої влади в сучасних умовах вимагає врахування не лише традиційних факторів, таких як історичний досвід та культурні особливості, але й нових реалій глобалізованого світу. Це може включати розробку нових механізмів взаємодії національних парламентів з міжнародними організаціями, створення ефективних систем електронної демократії для посилення зв'язку між парламентарями та виборцями, а також впровадження інноваційних форм участі громадян у законодавчому процесі.

Таким чином, глибше розуміння впливу форми державного устрою на функціонування парламенту та вивчення різних моделей парламентаризму є не лише теоретично важливим, але й має значний практичний потенціал для вдосконалення систем державного управління та адаптації законодавчих органів до викликів 21 століття. Це дослідження може сприяти розробці більш ефективних, репрезентативних та адаптивних форм організації законодавчої влади, здатних забезпечити стабільний розвиток держав в умовах глобальних трансформацій.

Висновки. Правове положення парламенту суттєво варіюється залежно від форми державного устрою. Ці відмінності відображають особливості розподілу влади, представництва та прийняття рішень у різних системах. Розуміння цих особливостей є ключовим для ефективного функціонування законодавчої влади та забезпечення балансу інтересів у державі.

Підсумовуючи результати дослідження специфіки правового положення парламенту в контексті варіативності державного устрою, можна зробити низку важливих висновків. Перш за все, очевидно, що форма державного устрою має визначальний вплив на правове положення парламенту, його структуру, повноваження та механізми функціонування. Кожна форма – унітарна, федеративна, конфедеративна, а також специфічні форми, такі як держави з автономіями, – створює унікальний контекст для діяльності законодавчого органу.

У унітарних державах парламенти характеризуються більшою централізацією влади та прямим представництвом громадян, що сприяє швидкому прийняттю рішень, але може створювати виклики у представництві регіональних інтересів.

Натомість, федеративні системи зазвичай мають складнішу парламентську структуру, що забезпечує представництво як загальнонаціональних, так і регіональних інтересів, сприяючи більш збалансованому законодавчому процесу, але потенційно уповільнюючи прийняття рішень.

Конфедеративні моделі, хоча і рідкісні в чистому вигляді, демонструють обмежену роль центрального парламенту з акцентом на консенсусне прийняття рішень та збереження суверенітету держав-членів.

Держави з автономіями представляють гібридну модель, яка поєднує елементи унітарної та федеративної систем, створюючи унікальні механізми представництва та узгодження інтересів.

Важливо зазначити, що не існує універсальної “ідеальної” моделі парламентаризму, а ефективність парламенту залежить від його здатності адаптуватися до специфічних історичних, культурних та політичних умов конкретної держави. В умовах глобалізації та зростаючої взаємозалежності держав спостерігається тенденція до конвергенції різних моделей парламентаризму, що проявляється у запозиченні ефективних практик та механізмів.

Ключовим аспектом залишається пошук балансу між ефективністю прийняття рішень та репрезентативністю, де унітарні системи часто демонструють перевагу в швидкості, а федеративні – в представництві різноманітних інтересів. Дослідження також виявило, що правове положення парламенту не є статичним, а постійно еволюціонує під впливом внутрішніх та зовнішніх факторів, включаючи технологічні зміни та глобальні виклики.

Перспективним напрямком розвитку парламентаризму є впровадження інноваційних форм участі громадян у законодавчому процесі, що може сприяти подоланню обмежень, властивих традиційним моделям. Особливу увагу слід приділити здатності парламенту забезпечувати баланс влади в державі, де федеративні системи часто демонструють більше механізмів стримувань і противаг порівняно з унітарними державами.

Нарешті, дослідження підкреслює необхідність подальшого вивчення впливу нових технологій та глобальних викликів на функціонування парламентів різних типів, що може стати основою для розробки більш адаптивних та ефективних моделей законодавчої влади. Таким чином, специфіка правового положення парламенту тісно пов'язана з формою державного устрою, але також залежить від багатьох інших факторів, і розуміння цих взаємозв'язків є ключовим для вдосконалення існуючих систем державного управління та пошуку оптимальних форм організації законодавчої влади в сучасних умовах.

Список використаних джерел

1. Lijphart A. *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. 2nd ed. New Haven : Yale University Press, 2012. 368 p.
2. Sartori G. *Comparative Constitutional Engineering: An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes*. 2nd ed. New York : New York University Press, 1997. 217 p.
3. Elgie R. Semi-Presidentialism: Concepts, Consequences and Contesting Explanations. *Political Studies Review*. 2004. Vol. 2, No. 3. P. 314-330.
4. Norris P. *Driving Democracy: Do Power-Sharing Institutions Work?* Cambridge : Cambridge University Press, 2008. 320 p.
5. Stepan A. Federalism and Democracy: Beyond the U.S. Model. *Journal of Democracy*. 1999. Vol. 10, No. 4. P. 19-34.
6. Shugart M. S., Carey J. M. *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. Cambridge : Cambridge University Press, 1992. 316 p.
7. Watts R. L. *Comparing Federal Systems*. 3rd ed. Montreal & Kingston : McGill-Queen's University Press, 2008. 335 p.

References

1. Lijphart, A. (2012). *Patterns of Democracy: Government Forms and Performance in Thirty-Six Countries*. 2nd ed. New Haven: Yale University Press [in English]
2. Sartori, G. (1997). *Comparative Constitutional Engineering: An Inquiry into Structures, Incentives and Outcomes*. 2nd ed. New York: New York University Press [in English]
3. Elgie, R. (2004). *Semi-Presidentialism: Concepts, Consequences and Contesting Explanations*. *Political Studies Review*, 2 (3), 314-330 [in English]
4. Norris, P. (2008). *Driving Democracy: Do Power-Sharing Institutions Work?* Cambridge: Cambridge University Press [in English]
5. Stepan, A. (1999). Federalism and Democracy: Beyond the U.S. Model. *Journal of Democracy*, 10 (4), 19-34 [in English]
6. Shugart, M. S. and Carey, J. M. (1992). *Presidents and Assemblies: Constitutional Design and Electoral Dynamics*. Cambridge: Cambridge University Press [in English]
7. Watts, R. L. (2008). *Comparing Federal Systems*. 3rd ed. Montreal & Kingston: McGill-Queen's University Press [in English]

Стаття надійшла до редакції 05.06.2024